

gyak (régóta igényelt) integrációja, szükségesnek tartják több képzőművészeti és film-művészeti, esetenként zenei alkotás elemzésének beépítését a tantervbe.

Ha ez a tantervi javaslat valósul meg (vagy ha közben más munkacsoport dolgozná ki a fogadtná el tantervjavaslatát), igen kemény munka vár a tankönyvek szerzőire is, s majd a konkrét iskolai oktató munkát végző tanárookra, hiszen valamennyiüknek végig kell járniuk a szellemi megújulás hosszú és gyötrelmes útját, le kell vetkőzniük a beléjükkrögződött ingatag értékrendet, az ideológiai ferdeségeket, pótolniuk kell sok kimaradt ismeretet (alkotói utak, szellemi teljesítmények). S a kizárólagosságra hajlamos szemléletmód helyett párbeszédre alkalmassá kell válniuk.

BURA LÁSZLÓ

A romániai magyar felsőoktatás alternatívái

Mintegy 8000 magyar nemzetiségű egyetemi hallgató és főiskolás tanul Romániában, csupán csekély részük anyanyelvén. A Romániai Magyar Demokrata Szövetség tanügyi osztályának statisztikája szerint mintegy 4000 diák Kolozsváron, ebből pedig több mint 2000 a magyar pedagógusképzés szempontjából oly fontos Babes-Bolyai Tudományegyetemen hallgat órát. A magyar egyetemi oktatókra a jövőbeli esélyek és alternatívák mérlegelése mellett máris komoly feladatokat ró a jelenlegi, csaknem 8000 diák.

Nemkívánatos alternatíva: „túlélési stratégia”

A minél szélesebb körű, önrendelkező magyar felsőoktatás kiépítésének elvében egyetértenek a romániai magyar oktatók. A megvalósítás módjáról alkotott elképzelések egymást kiegészítik vagy legfennebb csak a hangsúlyban különböznek egymástól. Az idén nyáron, az RMDSz védnöksége alatt rendezett oktatáspolitikai fórumon terítékre kerültek a különböző elképzelések a magyar nyelvű felsőoktatás jövőjéről.

Kérdés: kin múlik inkább a magyar egyetem ügye, a magyarságon vagy a román politikai vezetésén?

„Tévhit az, hogy nem rajtunk múlik a magyar felsőfokú oktatás helyzete – mondta *Markó Béla*, az RMDSz elnöke –, 1989 után tragikus lenne továbbra is túlélési stratégiát alkalmazni, még akkor is, ha ez *alkotó* túlélési stratégia lenne. Az nem lehet kérdéses, hogy amíg az önálló felsőoktatásra várunk, várjunk-e csupán, vagy eközben fejlődünk, gyarapodjunk.”

Egy ideiglenes alternatíva: önszerveződés a Babes-Bolyai egyetemen belül

A kolozsvári önálló magyar egyetem, a Bolyai Tudományegyetem 1945 és 1959 között működött. 1959-ben felső utasításra egyesülnie kellett a román nyelvű, Victor Babesről elnevezett egyetemmel. Azóta „Babes-Bolyai” egyetemenként működik. A „közös” egyetem végül is román egyetem lett: a magyar tancsoportok száma fokozatosan csökkent. 1989 után, bár formálisan nem született – ottani szóhasználattal – „magyar szekció”, magyar nyelven tanuló csoportok alakulhattak, nőtt a magyar nyelven hallgatható órák száma, és az addig „zárt” tanszékekre felvett tanárok között is több magyar nemzetiségű van.

A magyar oktatók a nemzetiségi felsőoktatási hálózat kiépítése első lépésének a vegyes egyetem magyar részlegének megerősödését, esetleges önállósodását tartják.

„A magyar nyelvű egyetemi oktatásban – hangzott ugyanott *Magyari Andrásnak*, az egyetem rektorhelyettesének véleménye – a *lehetőségek* kérdése a legfontosabb. A jelenlegi feltételek között a legrealisztikusabb lehetőség a magyar részleg megszületése a Babes-Bolyain belül!”

A Babes-Bolyai egyetemen a magyar oktatásnak lehetőségei és akadályai egyaránt vannak. A lehetőségek – előnyök. Ilyen előny a közös infrastruktúra, vagy az, hogy a magyar oktatók itt eddigi, egyesek esetében régi munkahelyükön tanítanak, legtöbbször nem csak magyar nyelven, hanem románul is tart előadást, román és magyar diákoknak. A hátrány többek közt az, hogy ebben a közös „szerkezetben” nem „fér” el a teljes skálájú, önmagát szervező magyar oktatás. A magyar oktatás kérdéseiben a többségi román vezetők döntenek – igaz (mondja több magyar tanár): sok esetben jóindulatú, támogató döntés születik. Ugyancsak az oktatók panaszoik, hogy nagyon sokszor a magyar nyelvű oktatás kérdése huszadrendűnek számít, „elnapolható”, „elfelejthető” kérdésekből áll. A megnyilvánulások, rendelkezések azt a benyomást keltik, hogy az egyetem vezetősége óvakodik attól, hogy formális kereteket biztosítson a magyar tancsoportok működéséhez, így nincs a magyar oktatóknak semmiféle külön csoportosulása, önállósága a magyar oktatás megszervezésében. Az egyetemen belül nincsenek magyar nyelvű tudományos ülésszakok, versenyek stb., vagyis mindaz, ami az előadásokon és a szemináriumokon túl egyetemi oktatást, korszerű tanár-diák viszonyt jelenthetne – hangzik a magyar oktatók panasza – ideiglenes megoldások és rész megoldások születnek, a döntéshozatalban nehéz minden esetben elfogadtatni a magyarnyelvűség szükségességét. A még mindig erősen központosított romániai felsőoktatásban sok mindenben a minisztérium dönt, és a figyelem nem terjed ki az anyanyelvű felsőoktatás minden részletére. A magyar kisebbség képviselőinek állandó beadvány- és kérvényhadjáratot kell folytatniuk, valamennyi szak, tantárgy esetében külön kell igényelni a magyar nyelvű beiskolázási létszámot, mert ahol elfelejtik ezt megtenni, ott már nem alkalmazzák a többi szakra érvényes elvet és egyszerűen nem lesz magyar csoport.

A román oktatók véleményét a magyar nyelvű felsőoktatásról nehezebb összefoglalni, mert nem annyira egységes az álláspontjuk, mint a magyar kollégáiknak. Egy részük teljesen feleslegesnek tartja a magyar nyelvű oktatást, azzal érvelve, hogy az ország hivatalos nyelve a román és ezen a nyelven kell szaktudást szerezni, hogy az ország bármely vidékén a szakemberek hivatásuknak megfelelően. Így az önálló magyar oktatás felesleges, vállalhatatlan teher az ország számára, hátrány, sőt a magyar kisebbség jogtalan privilégiuma lenne – vélik egyes román oktatók és politikusok. Mások szerint indokolt a magyar oktatás, legtöbbször a tanárképző szakokon fogadják el ezt, de kevesen értenek egyet a minden szakra kiterjedő, még kevesebben az önálló, önrendelkező magyar felsőfokú oktatás gondolatával.

Az 1993-94-es tanév újabb lépést hozott a Babes-Bolyai egyetemen: a minisztérium *elkülönített* magyar helyszámot hagyott jóvá a különböző fakultások számára, összesen háromszázat. Ez azt jelenti, hogy sok év után először *eleve* biztosítva vannak *bizonyos létszámú* magyar csoportok, melyek léte ez ideig bizonyos értelemben a szerencsén is múlott: a magyar diákok ugyanis együtt felvételiztek a román diákokkal, és, ha bejutott elég számú magyar diák (7-8), akkor azok – esetleg – alkothattak külön csoportot.

A teljesség alternatívája – a Bolyai Egyetem

A romániai magyar politikusok, az egyetemi tanári kar, a magyarság közvéleménye a magyar közösség egyik legfontosabb céljai közé sorolja a két Bolyairól elnevezett (kolozsvári) magyar egyetem (újra)indítását. Ennek az ügynek a támogatására többszázezer aláírás gyűlt össze. A felsőoktatásban tevékenykedő magyar pedagógusok megalakították a Bolyai Társaságot, melynek alapcélja a Bolyai Egyetem. A BT tételen, érvekkel alátámasztva dolgozta ki álláspontját: a saját alternatíváját a magyar oktatás kívánatos képéről.

„Axiómánk – mondja *Balázs Sándor*, a Bolyai Társaság elnöke -: szükségünk van felsőfokú magyar oktatásra.”

A Bolyai Társaság véleménye szerint a magyar felsőoktatási intézménynek Romániában kell lenni; létezik ugyanis egy „szegedi Bolyai Egyetem” gondolata is. Az intézmé-

nyépítéshez három lehetőség mutatkozik: a Bolyai Egyetemnek mint *állami* egyetemnek az újraindítása; egy magánegyetem alapítása; és végül: egy ökumenikus (tehát egyházi) egyetem felépítése. Ezek közül a Bolyai Társaság az elsőre voksol. Érv: a romániai magyarságnak joga van anyanyelvű felsőfokú képzésre, és mint adófizető állampolgárt állami egyetem illeti meg. Kérdés: „hol legyen ez az egyetem?” Itt is több vélemény van: Kolozsváron vagy a Székelyföldön, esetleg tagozatonként több helyen Erdélyben. A Bolyai Társaság a hagyományokra, a presztízusra, a feltételekre (pl. az akadémiai és az egyetemi könyvtár) hivatkozva a legmegfelelőbb helynek Kolozsvárt tartja. Az egyetem beindítása fokozatosan történne. Az első lépésben a Babes-Bolyai egyetemen külön adminisztrációt nyernének a magyar tancsoportok, a különválás a feltételek teljesülése után történne. „Az anyagi bázis megteremtéséhez – teszi hozzá mindehhez Balázs Sándor – komoly befektetés szükséges.”

Egy erősödő alternatíva: a székelyföldi egyetem

A székelyföldi magyar egyetem ötlete a tömbmagyarság lehetőségeire épít; abból indul ki, hogy ott, ahol a magyarok tömbben és többségben élnek, a helyi hatalom nem gördítene akadályokat egy „székely egyetem” elé. Emellett a magyar lakosság itt gazdasági vállalkozásaival támogathatná a magyar egyetemet.

A székelyföldi egyetem hívei a „barátságos környezet” mellett az így pótolható krónikus tanárhiányra is hivatkoznak, ugyanis a székelyföldi egyetemet főleg tanárképző főiskolaként képzelik el. Sokan – különösen a Bolyai Társaság tagjai – vitatják ezt az elképzelést; bírálatukban rámutatnak a feltételek hiányára: az egyetemi oktatáshoz megfelelő eszközök és oktatók szükségesek; a Székelyföldön nincsenek meg ezek a feltételek. Máshol viszont azzal érvelnek a terv mellett, hogy szűnőben a Kolozsvár-centrikusság, a Székelyföldön egyre erősebb az önszerveződés és az intézményteremtés igénye.

Az „önerő” alternatívája: magyar nyelvű magánegyetem

Romániában nemcsak a politikai pártok (több mint száz van már!), hanem a magánegyetemek is gombamód szaporodnak az utóbbi négy évben: több mint nyolcvan magánegyetem bejegyzési kérelmét tartják nyilván. (A születendő tanügyi törvény szabályozni fogja ezt a kérdést is, a közben beindult magánegyetemeknek akreditálási folyamaton kell átesniük.)

Sok vitát vált ki a kézenfekvő érvelés ha a román állam nem tart fenn (még csak nem is támogat) magyar felsőoktatási hálózatot, akkor az csak a romániai magyar közösség erejéből, illetve az anyaország és külföld támogatásával működhet. Felöltött az egyházi egyetem gondolata is. Ötletekben és tervekben szó esik az „Universitas Oecumenica Transsylvaniensis”-ről.

A sürgősség alternatívája: a ma feladatai

A mostani romániai magyar diákok lelkesen támogatják a „Bolyai Egyetem” eszméjét. A Kolozsvári Magyar Diákszövetség a leendő magyar egyetem diákönkormányzatának tekinti magát. Am ezek a fiatalok, akik *most* diákok, nem várhatnak a Bolyai Egyetem megalakulásáig. Nemcsak ők, de több oktató is osztja a véleményt: nem szabad a jövőépítés mellett a jelenlegi oktatási munkát hiányosan látni el! Cs. Gyimesi Éva figyelmeztetése félreérthetetlen: az oktató mindennapi munkájában semmi sem elnapolható.